

Куртов Анатолій Ігоревич

кандидат технічних наук, доцент,

професор кафедри загальновійськових дисциплін

Військо-юридичний інститут

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Іващенко Сергій Миколайович

старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін

Військо-юридичний інститут

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

**Системні основи організації фізичної підготовки в арміях закордонних
держав членів НАТО в ході бойових дій**

Анотація. Досліджуються наукові підходи організації фізичної підготовки в арміях закордонних держав членів НАТО в ході бойових дій, фізична підготовка розглядається як компонент бойової підготовки військ та головний фактор реалізації їх технічної та психологічної готовності.

Ключові слова: Фізична підготовка, загальна витривалість, військово-прикладні навички, фізичні вправи, професійні компетентності.

У поліпшенні боєздатності Збройних Сил України велика роль належить саме фізичній підготовці, значення якої у зв'язку з революцією у військовій справі не зменшилася, а навпаки, продовжує рости, оскільки сучасний бій збільшує вимоги до здатності військовослужбовців переносити значні фізичні і психічні напруження. Значні фізичні і нервово - психічні навантаження, які доводиться переносити особовому складу в процесі сучасних воєнних дій, призводить до істотного зниження боєздатності військовослужбовців.

Найвиразніше це виявляється в погіршенні показників ведення вогню і здійснення маневру на полі бою, в зниженні прудкості і точності дій при

використанні бойової техніки та зброї. Ступінь зниження боєздатності військовослужбовців в ході виконання бойових завдань визначається величиною і характером навантажень, які переносяться, спеціальною виучкою, рівнем фізичної підготовленості, фізичного розвитку, станом здоров'я і іншими чинниками.

Однією з найважливіших проблем реформування у системі навчання військових фахівців є розробка і втілення в повсякденну діяльність нових технологій у сфері фізичної підготовки. Вирішення цієї проблеми потребує ґрунтовного аналізу різних аспектів фізичної підготовки військовослужбовців провідних країн світу. На сучасному етапі становлення та розвитку Збройних Сил України, пріоритетним завданням є членство в НАТО.

Згідно з керівними документами НАТО, кожен член альянсу може мати свою систему фізичної підготовки, яка відповідає умовам та особливостям країни, але рівень підготовки військовослужбовців повинен відповідати загальному стандарту. У збройних силах провідних держав НАТО розробляються концепції фізичної готовності, спрямовані на завчасний розвиток у особового складу фізичних та психологічних якостей та військово - прикладних навичок, які забезпечують виконання бойових задач у різноманітних, у тому числі й екстремальних умовах.

Ключовими країнами Альянсу є Сполучені Штати Америки, Німеччина, та Великобританія. Концепція фізичної готовності, яка прийнята у збройних силах США та Англії, направлена на забезпечення готовності військ функціонувати у будь - який час та в будь - яких умовах під дією фізичного та психологічного стресу. Тому варто зацентувати увагу на основи організації фізичної підготовки саме в цих державах.

Командування НАТО за останні 10-12 років неодноразово вживало заходи для підвищення рівня фізичної готовності своїх військ. Інтенсифікація фізичної підготовки військ провідних країн НАТО досягається по - різному: збільшенням службового часу, що відводиться на підготовки (у Німеччині - до 4,5 годин на тиждень, у армії Франції та ВМС США - до 8 годин на тиждень);

використанням позаслужбового часу для різних оздоровчих та спортивних програм (програма «Біг заради життя», «Програма президентських нагород»); стимулюванням досягнення високих результатів через матеріальну зацікавленість (США, Англія) або через масовий спорт (Німеччина, Франція); вдосконаленням системи планування: в армії США при збереженні ліміту часу на підготовку (3 години на тиждень) заняття проводяться щоденно від 15 до 45 хвилин; виділенням військово - прикладних вправ у самостійні предмети бойової підготовки: рукопашний бій, курс «Командо» у Франції, курс амфібійної підготовки США та інші; застосуванням сучасних методів тренування: кругового, інтервального та інших; вдосконаленням матеріальної бази; підвищенням вимог та контрольних нормативів, а також ускладненням умов їх виконання. Нормативи підвищуються, головним чином, у вправах на загальну та силову витривалість за рахунок збільшення дистанції та кількості повторень (США). В усіх провідних арміях НАТО відпрацьовані таблиці оцінок, які стимулюють підвищення результатів фізичної підготовки. Уніфікація фізичної підготовки військ здійснюється як у середині збройних сил окремих країн, так і на рівні всього блоку НАТО в цілому. Основним засобом уніфікації фізичної підготовки служить спорт.

Багаточисленні спортивні змагання, які проводяться за єдиними правилами, сприяють формуванню єдиних вимог до змісту та організації фізичної підготовки, особливо у тих країнах, де вона основана на спорті (Німеччина, Франція).

Велику роль в уніфікації фізичної підготовки відіграють спортивні заходи, які проводяться у рамках регіональних командувань НАТО, такі як чемпіонати союзного командування мобільних сил у Європі чи змагання на приз Південо – Європейського командування НАТО. Тенденція до уніфікації проявляється також у змісті контрольних нормативів по фізичній підготовці. Наприклад, в армії США замість семи різних тестів, які використовувались раніше, випрацьований єдиний армійський тест, до якого за змістом

наближаються тести ВПС та ВМС. У той же час спостерігається і протилежний процес - спеціалізація програм та контрольних тестів з фізичної підготовки.

Підвищення військової прикладності фізичної підготовки військ країн НАТО здійснюється за рахунок збільшення у програмах кількості військово-прикладних вправ та створення спеціалізованих комплексів військово-прикладних вправ, прийомів та дій, таких як курс рукопашного бою, курс повітряно - штурмової та аеромобільної підготовки, курс диверсійно - розвідувальної підготовки. Як правило, ці комплекси розглядаються як самостійні розділи бойової підготовки, і заняття з неї проводяться у спеціально відведений час.

Для підвищення військової прикладності фізичної підготовки особлива увага звертається на розвиток найбільш важливих у військовій справі фізичні та психічні якості: витривалість, стійкість, самовладання, сміливість, агресивність, згуртованість та інших. З цією метою застосовуються комплекси вправ, які пов'язані з небезпекою та ризиком, командні та індивідуальні види спорту, такі як військові багатоборства, орієнтування, парашутним спорт, альпінізм та інші.

Військові дії, які велись Сполученими Штатами Америки в Кореї та В'єтнамі показали, що військовослужбовці американської армії мають низький рівень фізичної підготовленості і тому часто не в змозі виконувати поставлені перед ними завдання у повному обсязі.

Фізична невідповідність військових американської армії породжувала в них невпевненість у власних силах, що, в свою чергу дуже негативно впливало на морально - психологічний стан військовослужбовців та підрозділів.

Командуванням було недооцінено значення фізичної підготовки у мирний час, тому було прийнято рішення покращувати рівень безпосередньо в ході бойових дій. Для досягнення належного рівня фізичної готовності контингенту командуванням американської армії були розроблені пріоритетні напрями організації процесу психофізичної підготовки:

- розвиток загальної витривалості як основи високої фізичної працездатності та протистояння втомі, що постійно зростає;

- розвиток м'язової сили та витривалості, необхідних для підтримання правильної пози і виконання необхідних обов'язків упродовж тривалого періоду часу;

- формування військово-прикладних рухових навичок: різноманітних способів пересування, долаття природних і штучних перешкод, перенесення вантажів, метання гранат, прийомів рукопашного бою; – розвиток необхідних психічних якостей, навичок самоконтролю в умовах фізичного і психічного стресу;

- забезпечення раціонального масо-зростового співвідношення і оптимального складу тіла.

У відповідності з діючою концепцією розвитку збройних сил США повна фізична готовність включає в себе фізичну придатність військовослужбовців до опанування і ефективного виконання відповідної військово-професійної діяльності, оволодіння наступними військово-прикладними руховими навичками:

- різноманітні способи пересування - подолання перешкод;
- виживання у воді;
- прийоми рукопашного бою;
- оперативна фізична готовність до ведення бойових дій у конкретних кліматичних умовах.

Крім цього, повна фізична готовність передбачає наявність у військовослужбовців таких морально-вольових якостей, як сміливість, рішучість, упевненість у собі, агресивність та здатність діяти у складі групи і бути її лідером.

Згідно з настановою по фізичній підготовці армії США під повною готовністю військовослужбовця до бою слід розуміти технічну, психічну й фізичну готовність. **«Якщо одного з цих видів бракує - підкреслюється в цьому документі - страждає бойова ефективність».**

Без технічної готовності військовослужбовець не володіє потрібним рівнем військових знань і умінь, без психічної йому бракує впевненості, без

фізичної - бракує основних фізичних якостей, щоб виконувати встановлені завдання під час бойових дій.

Тренувальний процес військовослужбовців заснований на розумному застосуванні загальновідомих принципів: безперервності (поступове, оптимальне підвищення навантажень), прогресування тренувальних впливів (регулярне підвищення фізичного навантаження), збалансованості (гармонійне поєднання видів рухової діяльності), різноманітності, регулярності.

Програми фізичної підготовки збройних сил Великобританії включають в себе такі дисципліни: загальнорозвиваючу гімнастику, легку атлетику, плавання, футбол, баскетбол, бокс, дзюдо. Крім того, у частинах, що призначені для безпосередньої участі у бойових діях, програми фізичної підготовки доповнюються подоланням перешкод, рукопашним боєм та «курсом пригод», що являє собою комплекс прийомів та дій, пов'язаних з пересуванням у важкопрохідній місцевості, подолання природних та штучних перешкод на фоні виконання тактичних задач.

В збройних силах Великобританії була розроблена принципово нова система фізичної підготовки військ, в якій є багато спільного з американською, оскільки вона має схожу концепцію - «фізичну готовність» військовослужбовців до бойової діяльності. Мета фізичної підготовки збройних сил Великобританії - забезпечення фізичної здатності військовослужбовців виконувати бойові завдання.

Основними завданнями фізичної підготовки військовослужбовців є:

- підвищення ефективності професійної діяльності;
- скорочення термінів приведення військ у повну бойову готовність;
- підвищення рівня фізичного розвитку і зміцнення їх здоров'я;
- зняття нервового напруження і забезпечення активного відпочинку.

Реформування системи фізичної підготовки виправдало себе і дозволило значно підвищити боєздатність військ. Після закінчення війни на Фолклендських островах уряд Великобританії визнав, що перемога була досягнута, головним чином, завдяки значній фізичній і психічній перевазі

англійських солдат над противником. При цьому було підкреслено, що висока фізична підготовленість була необхідна особовому складу всіх родів військ. Винятковою особливістю системи фізичної підготовки армії Великобританії є наявність спеціалістів «корпусу фізичної підготовки», які підпорядковуються безпосередньо головному інспектору фізичної підготовки.

Для здійснення свої функціональних обов'язків вони відряджаються до відповідних військових частин. До складу цих частин спеціалісти «корпусу фізичної підготовки» не входять та їх командирам не підпорядковуються. Це дозволяє спеціалістам бути незалежними від місцевого командування. На спеціалістів покладаються обов'язки: здійснення контролю за виконанням програм фізичної підготовки у відповідності з вимогами керівних документів; періодичне проведення перевірок рівня фізичної готовності особового складу; розробка для командирів та інструкторів з фізичної підготовки рекомендацій щодо удосконалення фізичної підготовки і спортивної роботи. Інакше кажучи, спеціалісти «корпусу фізичної підготовки» збройних сил Великобританії виконують роль контролерів і радників з усіх питань організації та методики проведення роботи з фізичної підготовки і спорту. Така система керівництва і організації фізичної підготовки, на думку англійського командування, створює найбільш ефективні передумови для діяльності спеціалістів фізичної підготовки, спрямованої на забезпечення належного рівня фізичної готовності особового складу всіх родів військ.

У Збройних силах Німеччини фізична підготовка проводиться у двох формах «службового» і «позаслужбового» спорту. До «службового спорту» входять наступні види програм: - загальна; - особлива; - перевірка то оцінка; - масові змагання; - підготовка спортсменів високої кваліфікації. Аналіз системи фізичної підготовки військовослужбовців Німеччини свідчить, що найбільш характерними її особливостями є: - чіткий організаційний поділ загальнорозвивальної та оздоровчої фізичної культури, спорту і військово-прикладної фізичної підготовки, яка вважається самостійним предметом бойової підготовки; - компенсація відсутності штатних фахівців фізичної

підготовки масовим навчанням нештатних; - пристосування засобів спортивної спрямованості у поєднанні з уніфікованими програмними вимогами до специфіки комплектування та наявності двох основних категорій особового складу (призовників і професіоналів – контрактників). В цілому реформування системи фізичної підготовки німецького війська спрямоване на зближення з французькою моделлю фізичної підготовки (в площині спортивної доктрини) та з англо-американською, яка адаптована до вимог професійних збройних сил.

Внаслідок бойових дій в Індокитаї й Алжирі з'явилася розробка нової концепції фізичної підготовки у збройних силах ФРН, яка базувалась, головним чином, на засобах і методах спортивного тренування. Вона отримала назву «концепція фізичної придатності». Відповідно до цієї концепції спорт став розглядатися, з одного боку, як «чудовий засіб військової підготовки і виховання солдатського духу», а з іншого - як частина загального виховання і освіти, яка не має нічого спільного з військово-прикладною спрямованістю. Таке протиріччя цільової установки накладало відбиток на організацію і зміст сучасної фізичної підготовки (спорту) збройних сил Німеччини.

Для фізичної підготовки військ НАТО у теперішній час характерним є підсилення психологічної направленості. У керівних документах підкреслюються тісний зв'язок і взаємозалежність фізичної та психологічної готовності військ. Фізична підготовка розглядається як один із найважливіших компонентів повної бойової готовності, як базовий фактор для реалізації технічної та психічної готовності військ.

Найбільш важливим компонентами фізичної готовності вважаються: сила, силова та загальна витривалість, військово-прикладні рухові навички, а також психічні якості.

Вдосконалюється система перевірки та оцінки фізичної підготовки з метою підвищення її об'єктивності, оперативності та адекватності задачам бойової підготовки: введення стандартного єдиного перевіркового комплексу (тесту) для усіх видів Збройних Сил; введення комплексних військово-прикладних тестів з фізичної підготовки для видів Збройних Сил; введення

комплексних спеціалізованих тестів для родів військ та сил флоту, що поєднують фізичні вправи з високим навантаженням, професійні прийоми та бойову стрільбу.

Отже, фізична підготовка в провідних країнах світу розглядається як компонент бойової підготовки військ та головний фактор реалізації їх технічної та психологічної готовності. Тенденція підвищення військово-прикладної спрямованості фізичної підготовки посилюється з кожним роком. В різних країнах існують свої стандарти, які залежать від конкретних умов цих країн, але рівень підготовки військовослужбовців повинен відповідати загальному стандарту НАТО для виконання спільних завдань. Вирішальним аспектом пошуку альтернативних шляхів удосконалення процесу фізичної підготовки особового складу Збройних Сил України є спрямованість на формування та закріплення усвідомленої, заснованої на глибоких знаннях та переконаннях мотивації до фізичного загартування, стійкої звички самостійно турбуватися про власне здоров'я.

Список джерел:

1. Про затвердження Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України : Наказ; Міноборони України від 05.08.2021 року № 225 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1289-21>.

2. Пронтенко В. В. Вплив засобів спеціальної фізичної підготовки на формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійно-бойової діяльності // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова // Випуск 10 (141) 2021 URL: <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/download/573/561>.

3. Методичні рекомендації з планування та організації бою за стандартами НАТО (штаб бригади (батальйону) та їм рівних).

4. Куртов А.І. «Управління повсякденною діяльністю підрозділів». Харків: НЮА, 2015.

5. Куртов А.І. «Управління повсякденною діяльністю підрозділів: облік особового складу». Харків: НЮА. 2016.
6. Методичні рекомендації випускникам з питань організації повсякденної діяльності і дій під час виконання обов'язків в зоні АТО: навч. метод. посіб. / С. М. Мельник, К.А. Радченко, А. І. Куртов та ін. Х. : ХУПС. 2017.
7. Куртов А.І. «Управління повсякденною діяльністю підрозділів: робота юрисконсульта військової частини під час підготовки особового складу варті з урахуванням досвіду ООС». Х. : ХНУПС, 2021. – 73 с.
8. Фізичне виховання військових юристів з урахуванням досвіду АТО: навч. метод. посіб. / С. М. Мельник, К.А. Радченко, А. І. Куртов та ін. – Х. : ХУПС, 2018.
9. Куртов А.І. «Управління повсякденною діяльністю підрозділів: робота юрисконсульта військової частини під час підготовки особового складу варті з урахуванням досвіду ООС». Х. : ХНУПС, 2021. – 73 с.
10. Куртов А.І., Іващенко С.М. Місце та роль фізичної підготовки в процесі військового навчання та виховання військових юристів під час повсякденної діяльності. RECENT ADVANCES IN SCIENTIFIC WORLD. SCIENTIFIK COLLECTION «INTERCONF». Міжнародний збірник наукових праць. III. "SCIENTIFIC TRENDS AND TRENDS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION". Вашингтон, США. 2022. – Вип. 132 (474). – 18.11.22.